

Naj ženske in moški odločijo

[Maribor Radio Student – Radio Marš](#)

Pozdravljeni, pozdravljene in pozdravljeno na radiu Marš, ki valovi na 95,9 megaherza. Dvajset let je minilo od Četrte svetovne konference o ženskah v Pekingu, Kitajska, v organizaciji Združenih narodov. Danes bomo skušali ugotoviti, kam so nas pripeljali napori in delo, ki je bilo opravljeno od takrat. Pretresli bomo pojme družbenih spolov in njihov vpliv na družbeno organizacijo zasledovali skozi zgodovino, pa vse do danes.

Spolna identiteta je ena od prvih in na prvi pogled najtrdnejša, že biološko dana realnost. Prav zaradi navidezne samoumevnosti jo posameznik oziroma posameznica le redko presoja, temveč jo sprejema kot nujen in osnovni element osebnosti. Okoli biološke določenosti pripadnosti spolu pa se oblikuje družbena konstrukcija pomenov in odnosov oziroma pravil in pričakovanj. Stankovič piše, da biti ženska ali moški v neki kulturi lahko pomeni nekaj povsem drugega, kot biti ženska ali moški v neki drugi kulturi. V tem smislu so naše spolne identitete konstrukti. To pomeni, da posameznika ne izoblikuje le biološki spol, ampak tudi družbeni spol, ki je posledica različnih možnosti in načinov socializacije obeh spolov, družbenih norm, stereotipov ter predsodkov.

V tem kontekstu je družbeni spol podvržen spreminjanju. Ta je v različnih znanostih že zelo natančno raziskana družbeno-kulturna kategorija. Predvsem raziskave iz vej kulturne antropologije kažejo, da je v resnici spolnih identitet toliko, kot je ljudi. Razkrivajo nam stanje, ko družbeno sprejemljive

kategorije moške in ženske spolne identitete puščajo na cedilu skoraj vsakogar. Tudi tiste, ki se družbeno sprejetemu še najbolj približujejo. Trpajo nas v obleke, ki nam enostavno niso prav. Posledice živimo vsi in jih s tem reproduciramo. Zaradi močne povezave z biološkimi danostmi namreč redko pomislimo na to, da bi si obleke prikrojili ali jih zašili znova.

Izpostaviti je treba še nekaj, preden trdneje zgrabimo temo današnje oddaje. Po Aleksandri Kanjuo Mrčela so v moderni družbi vloge, ki naj bi jih opravljala ženska, povezane z družbeno nižje ovrednotenim zasebnim življenjem. Medtem naj bi moški opravljali vloge v družbeno višje ovrednotenemu javnemu življenju. Koreni tega razmišljanja so v tako imenovani zahodni misli stari že tisočletja.

Ni nam treba dvakrat ugibati o tem, da so to dojemanje razvijali in uveljavljali izključno moški. Kot eden izmed prvih Aristotel, ki je uvidel neustreznost žensk za javno življenje zaradi njihove emocionalnosti in pasivnosti ter celo manjših možganov od ustrezno velikih moških možganov. Tradicijo tega dojemanja so grški misleci nadaljevali od Hipokrata do Galena in Perikleja in uspešno perpetuirali splošno dojemanje moške superiornosti v primerjavi z ženskami. S široko odprtimi rokami so jo sprejeli krščanski filozofi, na primer Tomaž Akvinski.

Z razvojem osnov sodobnih znanosti je dobila tudi na videz znanstvene utemeljitve. Tako je ostala v samem jedru in podlagi razvoja sodobnih znanosti od razsvetljenstva naprej. Vse do danes, ko je znanost že globoko umeščena v družbo kot odločilna producentka znanj, pravil in vzorcev delovanja, kot tudi medčloveških odnosov. Ugotovimo lahko, da so omenjene opredelitve utemeljene z argumentom o »naravnosti« in naravni, biološko določeni povezanosti žensk z domom, otroki in družino. Temu nasprotujejo številne raziskave, ki analizirajo različne vloge moških in žensk v različnih družbah. Dokazujejo, da ženske zagotovo ne živijo samo v sferi privatnosti. Zaradi tovrstne zgodovinske podlage za organiziranje družbenega in institucionalnega življenja so dela, ki jih

opravljajo ženske, v družbi slabše ovrednotena. V hierarhiji družbenih vlog imajo »ženske« vloge manjši ugled. Ženske tudi niso navzoče tam, kjer je skoncentrirana družbena moč, na primer na visokih položajih javnega življenja.

Pozna pridobitev volilne pravice pomeni kasnejše vključevanje žensk v politiko, s tem pa manj možnosti, da bi ženske zasedle visoke vodstvene položaje. Ženske v skandinavskih deželah – na primer Danska, Finska, Norveška, Švedska – imajo enega največjih vplivov na politični sistem na svetu. Tega jim je omogočila tako zgodnja participacija v političnem življenju, kot tudi afirmativne akcije in spremembe zakonodaje, ki so jih v teh državah izvedli. Pregled deleža moških in žensk po parlamentih v svetovnem merilu kaže, da je delež žensk v nacionalnih parlamentih začel postopno naraščati po letu 1996.

Do sprememb je prišlo tudi kot posledica četrte svetovne konference Združenih narodov o enakopravnosti žensk v Pekingu leta 1995. Danes se delež žensk v svetovnem merilu giblje med sedemnajst in osemnajst odstotkov. Če ocenjujemo podatke po svetovnih regijah lahko ugotovimo, da je najvišji delež žensk v parlamentih nordijskih držav, in sicer več kot štirideset odstotkov, najnižji pa z dobrih deset odstotkov v arabskih državah. V Evropi, oziroma v državah OVSE brez nordijskih držav, je povprečen delež žensk v parlamentu nekaj čez devetnajst odstotkov.

Pričakovanja, da bodo ženske lahko veliko prispevale k politikam šele takrat, ko bodo presegle kritično mejo prisotnosti v parlamentu, je običajno določeno z vsaj tridesetimi odstotki. Po podatkih Interparlamentarne unije so tolikšno zastopanost presegli samo v sedmih državah. Daleč največjo zastopanost žensk v parlamentu ima Švedska, sledijo ji Danska, Finska, Norveška, Nizozemska, Islandija in Nemčija. Takšni rezultati so posledica egalitarnega modela praks glede spolov v sodobnosti – ali pa vsaj modifikacije tega modela. Tega so ga v skandinavskih državah začeli razvijati že v šestdesetih letih, drugod pa ga razvijajo počasi, ali pa ga sploh ne razvijajo.

V Sloveniji se delež političnih kandidatk dviguje zelo počasi, zato bi bilo po mnenju Milice Antić Gaber pri nas treba uzakoniti kvote. Pravi, da te veljajo za zelo učinkovit mehanizem, vendar je njegova učinkovitost odvisna od kulturnega, družbenega in političnega konteksta. Širšo rešitev problema majhne vključenosti žensk v politiko in odločevalske procese vidi tudi v visoki izobrazbi, primernejši medijski reprezentaciji in zgodnji socializaciji. Ugotavlja namreč, da so se s politiko začele ukvarjati tiste ženske, pri katerih je ta igrala neko vlogo že v zgodnjem družinskem življenju.

Judith Squires, feministična teoretičarka, prodekanja bristolske fakultete za družboslovje in pravo, je za enega slovenskih tiskanih medijev odgovarjala na vprašanje, zakaj so ljudje do kvot zadržani. Pogosto je namreč slišati utemeljitev, da gre za nepravično dajanje prednosti nekaterim kandidatom. Judith Squires opredeljuje negotovost glede kvot kot negotovost glede pozitivne akcije v celoti. Več podpore imajo vedno politike antidiskriminacije, ki se ljudem zdijo poštene, pozitivna akcija pa se jim ne zdi poštena, saj nekaterim omogoča preferenčno obravnavo.

Več dvomov je torej glede tega, kako umestiti pozitivno akcijo v okvir enakopravnosti obravnave in dostopa. Obstaja občutek, da pozitivna akcija deluje v nasprotju z meritokracijo, kar je še posebej zanimivo v politiki. Tam, drugače kot na drugih področjih, ni jasno, kaj meritokracija sploh pomeni. Za kariero v politiki ni opisa del, ni jasno določenih meril, ki bi jih kandidati morali izpolnjevati, da bi bili uspešni poslanci. Zato je naloga strankarskih odborov, ki izbirajo kandidate, zelo zapletena. Ti ne vedo, na podlagi česa naj kandidate izbirajo. Večina seveda skuša ugotoviti, kateri bodo najbolj priljubljeni pri volivcih, in prav tako, kdo bo najučinkovitejši znotraj stranke. Zato je Judith Squires v precejšnjih dvomih glede prepričanja, da kvote v politiki onemogočajo meritokracijo, ker ne vemo, ali ta v politiki sploh obstaja. Je pa jasno, da veliko žensk, ki jim je uspelo priti v parlament zaradi kvot, čuti to kot šibkost. Njihov položaj ni nikoli močan, ker jih moški kolegi vidijo kot kvotne kandidatke, kot da si svojega mesta v politiki niso zaslužile in se morajo za kredibilnost in legitimen položaj v parlamentu še dodatno boriti.

Vprašanje učinkovitosti kvot torej ni tako enoznačno, kot se zdi na prvi pogled. Nadaljnja vprašanja so medsebojno učinkovanje ukrepov za doseganje enakosti ne le med spoloma, ampak med vsemi državljani kot takimi. Evropska unija je dolgo privilegirala spolno enakopravnost, zasuk h konceptu obravnavanja več neenakosti hkrati pa ima pomembne posledice. Znotraj istega koncepta so združene tudi nekatere ideje, ki so v nasprotju s spolno enakopravnostjo. Preprečevanje diskriminacije na podlagi verskega prepričanja, ne da bi s tem diskriminirali na podlagi spola, je na primer včasih zelo težko.

Vse to so vprašanja, ki bodo spremljala politiko, ekonomijo in nenazadnje medije še vsaj desetletja. Eno relevantnejših raziskovanj vse bolj postajajo tudi rešitve zagat jezikovnega seksizma v slovenskem jeziku, ki odražajo temeljno nesorazmerje med spoloma. To se reproducira skozi jezikovne norme. Da je moški spol postavljen za univerzalno kategorijo, ni naravno dano, ampak je proizvod moškocentrične družbe in jo hkrati vzpostavlja. Tako feministična lingvistika vidi možnost za kritično ozaveščenost v prelomu s tradicijo, v kritični refleksiji jezikovnih pravil in prespraševanju tega, kar se nam od najzgodnejše edukativne ravni predstavlja kot nespremenljivo.

V prevetritvi jezikovnih pravil in prespraševanju družbenih norm se urimo tudi na Radiu Marš. Z valov 95.9 megaherza, ki se jih ne da nasilno strpati v nobeno kategorijo – vse so nam premajhne, ker vselej rastemo.

Oddajo je pripravila Nina, brala sta Mojca in Jure.